

**Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice**

Școala Doctorală - Domeniul SOCIOLOGIE

REZUMAT

**EVALUAREA IMPACTULUI RELAȚIEI DE CUPLU
ASUPRA RENUNȚĂRII LA VIAȚA INFRAȚIONALĂ
DIN PERSPECTIVA CONSILIERILOR DE
PROBAȚIUNE DIN ROMÂNIA**

Conducător de doctorat:

Prof. Univ. Dr. DOINA BALAHUR

Student-doctorand:

CONSTANTIN TODIRIȚĂ

2018

**Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice**

Școala Doctorală - Domeniul SOCIOLOGIE

REZUMAT

**EVALUAREA IMPACTULUI RELAȚIEI DE CUPLU
ASUPRA RENUNȚĂRII LA VIAȚA INFRAȚIONALĂ
DIN PERSPECTIVA CONSILIERILOR DE
PROBAȚIUNE DIN ROMÂNIA**

Conducător de doctorat:

Prof. Univ. Dr. DOINA BALAHUR

Student-doctorand:

CONSTANTIN TODIRIȚĂ

2018

Rezumatul tezei

Cuprins

1. Introducere	3
2. Motivația alegerii temei. Scopul cercetării	5
3. Procesele de renunțare la viața infracțională în relația de cuplu. Cercetare realizată în cadrul serviciilor de probațiune din România	6
4. Obiectivele cercetării	17
5. Metodologia cercetării	17
6. Concluziile cercetării	22
7. Propuneri	27
8. Limite ale cercetării	28
9. Direcții viitoare de cercetare	29
10. Bibliografie și webografie	30
11. Anexe	34

1. Introducere

Tradițional, începuturile criminologiei moderne sunt asociate cu interesul pentru determinarea cauzelor apariției comportamentului infracțional aspect care se reflectă în demersul de găsire a unor răspunsuri la întrebarea „De ce săvârșesc oamenii infracțiuni?”. Parcurgând etapa criminologiei dinamice și pe cea a criminologiei reacției sociale, criminologia postmodernă aduce în prim plan paradigma actorilor sociali ai criminalității: cei care transgresează legea, cei care o aplică și cei care participă la procesul de reabilitare socială a infractorilor.

Renunțarea la viața infracțională („desistance from crime” în spațiul anglo-saxon) a devenit subiectul de interes al criminologiei postmoderne, în acest cadru de cunoaștere interesul cercetătorilor fiind focalizat pe studiul experiențelor de viață ale infractorilor și cunoașterea factorilor care favorizează abandonarea vieții infracționale pentru a răspunde la întrebarea „Cum și de ce oamenii încetează să mai comită infracțiuni?”.

Reabilitarea în comunitate a persoanelor care au săvârșit infracțiuni reprezintă domeniul specific de activitate al serviciilor de probațiune. Potențialul de reabilitare al sancțiunilor neprivative de libertate a fost recunoscut recent și de legiuitorul român care a luat în considerare reglementările europene în materie și a extins considerabil aria de acțiune și de intervenție a consilierilor de probațiune din România.

Profesia de consilier de probațiune este una relativ nou apărută în rândul ocupațiilor din cadrul sistemului justiției penale din România, probațiunea în România fiind un serviciu public care a împlinit 17 ani de existență instituțională în toamna anului 2018.

După parcurgerea unui stadiu experimental, în perioada 1997 – 2001, în care au activat 11 centre experimentale înființate fie ca un compartiment distinct în cadrul penitenciarelor sau al centrelor de reeducare (5 centre), fie în cadrul unor organizații neguvernamentale (6 centre), în al doilea stadiu, stadiul instituțional, care a inclus două faze, una în anul 2001 și una în anul 2002, au fost înființate cele 41 de servicii de probațiune din România ca organisme specializate aflate sub autoritatea Ministerului Justiției care funcționează în cadrul tribunalelor din întreaga țară. Din punct de vedere al evoluției reglementărilor privind activitatea de probațiune și profesia de consilier de probațiune, precum și din perspectiva dezvoltării resursei umane, anul 2007 poate fi considerat începutul stadiului de consolidare a serviciilor de probațiune, iar mai departe, anul 2014, odată cu

intrarea în vigoare a Noului Cod Penal la 1 februarie 2014, a constituit debutul stadiului actual, de maturitate, a probațiunii în România, care a consacrat probațiunii un loc și un rol bine determinate în sistemul justiției penale.

Astfel, în ultimii patru ani, din ce în ce mai mulți infractori intră în supravegherea serviciilor de probațiune din România, în această scurtă perioadă numărul persoanelor care execută sancțiuni în comunitate devenind de peste trei ori mai mare decât numărul persoanelor custodiate în unitățile de detenție.

În acest context al schimbării este firească preocuparea privind modul în care este realizată reabilitarea socială a persoanelor supravegheate, cine sunt specialiștii care lucrează cu aceste persoane, ce metode și tehnici de lucru utilizează, care sunt strategiile de acțiune, cine sunt persoanele supravegheate și ce procese parcurg pentru a-și (re-)câștiga locul în comunitățile cărora aparțin și, mai larg, în societate în ansamblul ei.

În prima etapă a cercetării atenția este orientată spre consilierii de probațiune, cine sunt ei, ce muncesc și cum muncesc pentru atingerea scopului activității lor de reabilitare socială a persoanelor supravegheate, urmărind în mod particular oferirea sprijinului specializat la nivelul relației de cuplu. Datele primite de la un eșantion de patruzeci și patru de consilieri de probațiune provenind din șaisprezece servicii de probațiune au adus în atenție informații privind modelul de practică bazat pe utilizarea paradigmei desistării în managementul infractorilor, în mod particular privind practica consilierilor de probațiune de sprijinire a proceselor de renunțare la viața infracțională prin lucru la nivelul relației de cuplu a infractorului.

Corelativ cu datele privind specialiștii și munca lor, în a doua etapă a cercetării interesul este focalizat asupra persoanelor supravegheate și a proceselor pe care le parcurg în acțiunea de transformare a identităților sociale reprobabile în identități sociale dezirabile, acceptate social, urmărind narațiunile de transformare a șase bărbați priviți în contextul relației lor de cuplu, cu privilegierea „vociilor” partenerelor de viață ai acestora, prea puțin „auzite” în cercetările anterioare pe această temă. Fundamentul teoretic al criminologiei narrative este cel care a ghidat demersul de cunoaștere a narațiunilor în susținerea și realizarea renunțării la viața infracțională în contextul relației de cuplu, a modului în care puterea unei relații de cuplu transformă viața celor șase bărbați și îi ajută să depășească limitele și barierele în procesul de înlocuire a sinelui vechi, infracțional, cu un sine nou, non-infracțional.

2. Motivația alegerii temei. Scopul cercetării

Cu toate că numeroși cercetători au investigat problematica renunțării la viața infracțională și există o bogată literatură de specialitate în acest domeniu, în România lipsesc cercetări relevante pe această temă; de asemenea, nu avem informații în ceea ce privește capacitatea consilierilor de probațiune români de a ajuta eficient infractorii să parcurgă procesele de abandonare a vieții infracționale, în particular prin oferirea de sprijin specializat la nivelul relației de cuplu.

În activitatea profesională în cadrul sistemului de probațiune românesc am avut posibilitatea să observ că cele mai multe dintre persoanele supravegheate în libertate care au finalizat cu succes perioada termenului de supraveghere au beneficiat de un important sprijin „de acasă”, de la părinți, frați, partenerul de viață. În același timp, constatarea făcută se alături numărului în creștere al oamenilor din fața mea care îmi aduceau la cunoștință că familia nu știe despre faptă ori că acasă e greu pentru că au dezamăgit, că primesc reproșuri, că familia nu mai are încredere în ei, ceea ce m-a făcut să acord mai multă atenție familiei și relației persoanei supravegheate cu familia. În preocuparea pentru soluționarea blocajelor în care se aflau persoanele ce resimțeau relația cu familia ca pe o problemă m-am întrebat ce înseamnă sprijinul „de acasă” în cazurile de succes, care sunt tiparele de interacțiune familială și reacțiile de adaptare funcționale care vin în sprijinul persoanelor supravegheate.

Motivația alegerii acestei teme pentru lucrarea de doctorat derivă din observațiile efectuate în activitatea de consilier de probațiune cu privire la rolul familiei și al relației de cuplu în susținerea proceselor de renunțare la viața infracțională, alegerea temei de cercetare fiind motivată în egală măsură de curiozitatea privind narațiunile desistării în relația de cuplu și preocuparea personală pentru îmbunătățirea practicii consilierilor de probațiune.

Dat fiind existența dovezilor privind rolul esențial pe care îl joacă partenerii pentru a susține desistarea, așa cum este recunoscut în regulile europene în domeniul probațiunii, este necesar un studiu într-un context românesc contemporan privind modul în care consilierii de probațiune pot contribui la menținerea de relații sociale pozitive ale persoanei supravegheate cu familia / partenerul de cuplu ca parte a proceselor de renunțare la viața infracțională.

Scopul acestei cercetări este de a realiza o imagine asupra posibilităților consilierilor de probațiune români de a oferi sprijin specializat pentru susținerea proceselor de renunțare la viața infracțională identificate la nivelul relației de cuplu a delinventului.

3. Procesele de renunțare la viața infracțională în relația de cuplu. Cercetare realizată în cadrul serviciilor de probațiune din România

3.1. Activitatea de probațiune în România

Instituția probațiunii constituie o modalitate eficace și eficientă de sancționare penală, alternativă închisorii, care urmărește reabilitarea socială și comportamentală a delincvenților în comunitate în corelație cu menținerea unui grad adecvat de siguranță a publicului.

Munca de consilier de probațiune presupune derularea activităților atât la sediul serviciului de probațiune, cât și în comunitate, la locuința delincvenților, la sediul instituțiilor din comunitate (școală, loc de muncă, unități medicale ori de protecție socială, unități de poliție etc.). O altă parte importantă a activității consilierului de probațiune se desfășoară în cadrul instanțelor judecătorești, în centre de reținere și arest preventiv, în unități penitenciare, centre educative și centre de detenție.

Consilierul de probațiune poate interacționa cu delincventul la nivel individual, în cazul evaluărilor, al întrevederilor de supraveghere ori în cadrul consilierii unu la unu, sau la nivel de grup familial, comunitar ori în cadrul programelor de consiliere de grup. În mod corelativ, consilierul de probațiune își poate desfășura activitatea în mod independent sau poate în lucra în echipă cu alt/alți colegi consilieri de probațiune sau cu alt/alți specialiști din rândul instituțiilor din comunitate.

În prezent, consilierii de probațiune au la dispoziție trei modele recente de practică. Fiecare model a adus schimbări în paradigma cunoașterii și a furnizat elemente valoroase pentru ghidarea practicii. În ciuda limitărilor sau criticilor, fiecare model promovează noi modalități de acțiune și reprezintă o evoluție în gândire în ceea ce privește actorii sociali implicați și diversele roluri pe care le pot juca acești actori sociali – delincvenți, reprezentanți ai statului și alți agenți ai schimbării din afara agențiilor de justiție penală.

Debutul instituțional al probațiunii în România, cu cele două faze menționate în introducere, una în anul 2001 și una în anul 2002, în mod similar stadiului centrelor experimentale, a beneficiat de un important sprijin din partea specialiștilor din sistemul de probațiune britanic prin consultanță la nivel instituțional, legislativ, educațional și informațional, inițial prin Fondul Know How al Guvernului Marii Britanii, apoi cu sprijinul financiar al Centrului de Resurse Juridice din România și al Departamentului pentru Dezvoltare Internațională al Marii Britanii. Pe această cale practica supravegherii în România a fost conectată la cele mai noi practici în domeniul evaluării și reabilitării infractorilor, astfel că de la început s-a bazat pe principiile *Modelului Risc-Nevoie-Responsivitate (Risk-Need-*

Responsivity Model - RNR), care s-a impus în ultimul deceniu al secolului trecut ca model de tratament al infractorilor în Canada, Marea Britanie și în alte țări din Europa, precum și în Australia, Noua Zeelandă.

Modelul Vieților Bune (Good Lives Model – GLM) a fost propus în anul 2002 ca o paradigmă alternativă la modelul RNR.

Paradigma desistării s-a dezvoltat în primul deceniu al acestui secol; acest model de practică pune accentul pe susținerea proceselor de desistare/renunțare (care aparțin desister) în defavoarea furnizării de tratament de corecție (care aparține expertului), ceea ce presupune deschidere din partea consilierilor de probațiune și o atitudine „open mind” față de schimbare.

3.2. Desistarea ca ansamblu al proceselor de renunțare la viața infracțională

Desistarea este unul din conceptele definitorii ale tezei de doctorat. Definiția dată de specialiștii Beth Weaver și Fergus McNeill în dicționarul de specialitate (Canton and Hancock, 2007: 90) arată că *desistarea* este „ansamblul proceselor prin care oamenii încetează și susțin încetarea comportamentului infracțional, cu sau fără intervenția agențiilor din justiția penală”.

Din perspectiva accepțiunii criminologice a termenului „desistance”, care presupune mișcarea unei persoane care a comis infracțiuni în trecut spre încetarea completă a activității infracționale, o preluare mai plină de acuratețe în limba română pentru termenul „desistance” ar putea fi cea de renunțare la cariera infracțională sau de abandonare a vieții infracționale. Totuși, din considerentul parcurgerii cu ușurință a textului și în funcție de structurarea frazei vom folosi în această lucrare termenul desistare în sensul anterior menționat, de renunțare la cariera infracțională. În susținerea acestei alegeri mai arătăm că în Glosarul termenilor utilizați care apar în Anexa II la *Recomandarea CM/Rec(2010)1 privind regulile europene în domeniul probațiunii*, termenul „desistance” este tradus în versiunea oficială în limba română a *Recomandării* prin „renunțare”. Prin „**renunțare**” se înțelege „procesul prin care, cu sau fără intervenția agențiilor de justiție penală, delicvenții renunță la activitățile lor infracționale și își duc viața fără a recurge la infracțiuni, prin dezvoltarea capitalului lor uman (cum ar fi abilitățile și cunoștințele individuale) și a capitalului social (cum ar fi ocuparea forței de muncă, familia, relațiile și raporturile sociale și implicarea în societatea civilă)”.

Recent, Kazemian (2015: 4) observă că cercetătorii au utilizat o scară largă de definiții ale desistării și identifică nu mai puțin de 15 definiții în literatura de specialitate,

într-un interval al cercetărilor de 12 ani: de la lipsa infracțiunilor pe parcursul unei perioade mai mică de un an (Loeber, Stouthamer-Loeber, Van Kammen și Farrington 1991) până la absența arestării pe o perioadă de urmărire până la 70 de ani (Laub și Sampson 2003). Variațiile definerii sunt date în principal de vârsta persoanei la ultima condamnare – 21, 25 sau 31 de ani – și/sau intervalul de timp în care nu au mai raportat nicio infracțiune – un an, doi ani, trei ani sau zece ani. Dintre numeroasele definiri cartografiate de Kazemian ne-a atras atenția cea a lui Uggen și Kruttschnitt (1998) care fac distincția între **desistarea comportamentală** – absența câștigurilor ilegale auto-raportate în timpul unei perioade de urmărire de trei ani și **desistarea oficială** – nu există arestări în timpul unei perioade de urmărire de trei ani.

În literatura desistării Maruna, Immarigeon și LeBel (2008: 11) identifică **desistarea spontană**, destinată să facă distincția între procesul de autoschimbare suferită de un infractor care nu a fost prins și pedepsit și procesul prin care o persoană a fost „reformată” în mod oficial și **desistarea asistată** care este legată de intervenții oficiale (reintegrare, tratament, reabilitare).

Autorii menționați (*op.cit.*: 12) împărtășesc ideea că desistarea (auto-schimbarea) și reabilitarea (schimbarea prin intervenție) nu ar trebui înțelese în opoziție, ci mai degrabă ca părți ale aceluiași proces, arătând că persoanele alocă doar o mică parte din viața lor de zi cu zi pentru urmarea unui tratament formal sau a consilierii, astfel încât cea mai mare parte din munca grea a propriei schimbări are loc în afara terapiei sau a altor intervenții oficiale, profesionale.

Desistarea spontană, înțeleasă ca proces de autoschimbare inițiat de o persoană care a fost angajată continuu în comportamentul infracțional într-o perioadă a vieții sale, este un proces cu multiple fațete care au fost descrise în urmă cu aproape 30 de ani de către crimonologii canadieni LeBlanc și Frechette (1989), *apud* Devers (2011: 2), proces care prezintă patru subcomponente: *de-escaladarea*, *decelerarea*, *atingerea unui plafon* a numărului de infracțiuni comise și *specializarea*.

O altă abordare a proceselor desistării, Maruna, Immarigeon și LeBel (*op.cit.*: 19) distinge între: **desistarea primară** care se referă la orice perioadă de acalmie sau întrerupere a criminalității în cursul unei cariere penale și **desistarea secundară** ce are la bază ipoteza asumării identității de non-infractor sau „persoană schimbată”. Desistarea primară este o perioadă în care infractorii pot înregistra acțiuni de întrerupere a comportamentului infracțional într-o măsură mai mare sau mai mică, astfel că pot avea recăderi

comportamentale infracționale, în timp ce desistarea secundară este o perioadă caracterizată prin schimbarea profundă și de durată a comportamentului infractorului, pentru unii autori fiind egală cu o schimbare de identitate. Recent, McNeill a propus o nouă etapă a procesului desistării, *desistarea terțiară*. Termenul de ***desistare terțiară*** este folosit de McNeill (*citat de Nugent și Shinkel 2016: 3*), pentru „a evidenția un alt aspect necesar pentru schimbarea pe termen lung: recunoașterea de către alții că s-a schimbat și dezvoltarea unui sentiment de apartenență”. Observăm din argumentele lui McNeill (2016) faptul că *desistarea terțiară* este forma desistării care evoluează din sentimentul de apartenență la comunitate care generează succesul și durabilitatea desistării în timp, fiind mai degrabă etapă a procesului desistării decât un rezultat al acestui proces. Din această perspectivă a apartenenței la comunitate explicațiile autorului pun într-o nouă lumină înțelegerea socio-juridică a desistării: desistarea și integrarea sunt procese *sociale* (subl. a.), nu (doar) tranziții personale, supravegherea corecțională a tranzițiilor nu este totuna cu acordarea suportului, iar integrarea tuturor cetățenilor este un drept al omului și o datorie a statului și a societății civile, chiar și o responsabilitate a tuturor cetățenilor.

Nugent și Shinkel observă că *desistarea primară*, *desistarea secundară* și *desistarea terțiară* sunt mai mult decât procese liniare care au loc în momente diferite, sunt în același timp termeni care delimitează desistarea în diferite sfere precum lumea exterioară, în noi înșine și în relație cu alții. Cele două cercetătoare propun folosirea termenilor „***desistarea-act***” pentru perioada non-infracțională, „***desistarea la nivelul identității***” pentru interiorizarea unei identități non-infracționale și „***desistarea relațională***” pentru recunoașterea schimbării de către alții, precizând că „această terminologie descrie și face distincție între diferitele aspecte ale desistării mai bine decât desistarea «primară», «secundară» și «terțiară», deoarece nu sugerează secvențiere în timp sau importanță”, Nugent și Shinkel (*idem*).

De asemenea, Nugent și Shinkel (*ibidem*) disting între diferitele niveluri de desistare relațională, astfel micro-nivelul se referă la mediul social imediat al individului, cum ar fi familia, mezo-nivelul desemnează comunitatea lor mai largă, de exemplu, angajatorii, iar nivelul macro se referă la societate în ansamblul său, de exemplu, modul predominant în care sunt tratate persoanele cu cazier penal în deciziile de recrutare.

În cadrul preocupării pentru modul în care paradigma desistării poate și ar trebui să se traducă în practică Weaver (2014: 193) propune formularea **co-producerea desistării**. Mai

exact, pornind de la recunoașterea faptului că procesul de desistare și oamenii care o susțin se extind dincolo de practicile penale și practicieni, autoarea apreciază că centrul de interes îl constituie *modul în care practicienii* ar putea începe să reconfigureze relațiile lor cu și pentru persoane fizice, familii, grupuri și comunități pentru a co-produce desistarea în aceste domenii diferite. Autoarea distinge între forme individuale de co-producere a desistării, forme de grup și forme colective de co-producere a desistării.

3.3 Studii anterioare privind legătura dintre desistare și relația de cuplu

Primele studii americane s-au concentrat în special pe legătura dintre căsătorie și abandonarea vieții infracționale și s-au făcut relativ puține cercetări cu privire la alte forme de relaționare.

Studiul realizat de Horney, Osgood și Marshall (1995: 667) a descoperit o corelație inversă între parteneriatul pe termen scurt (fără căsătorie) și abandonul conduitei infracționale la nivelul unui eșantion de foști deținuți format din 658 de infractori de sex masculin din Nebraska. Astfel, bărbații care trăiesc cu o soție se asociază cu niveluri mai mici ale infracționalității, iar cei care trăiesc cu o prietenă se asociază cu niveluri mai ridicate de infracționalitate. Trăind cu o prietenă a ridicat semnificativ cotele comiterii de infracțiuni la peste 64 la sută pentru comiterea a unui delict și a unei infracțiuni privind drogurile.

Studiul lui Laub, Nagin și Sampson (1998: 233) subliniază faptul că efectul preventiv al mariajului provine de la calitatea legăturii maritale, „good-marriage” – căsătorii caracterizate de un nivel ridicat de atașament, nu din existența mariajului în sine și a concluzionat că stabilirea de legături intime puternice și de susținere pare să ajute la abandonul conduitei infracționale, dar numai în cazul în care soțul/soția nu sunt și ei implicați în comiterea de infracțiuni sau consumul de droguri.

Un alt studiu realizat în Australia, McIvor, Trotter și Sheehan (2009), discută provocările cu care se confruntă femeile la reinstalarea în comunitate pe baza interviurilor cu femeile ieșite din două unități de deținere din statul Victoria. Relațiile familiale de sprijin au fost identificate de către mai multe femei că au contribuit la desistare în timp ce îngrijorarea cu privire la impactul continuării comiterii de infracțiuni asupra copiilor acestor femei, de asemenea, a apărut ca o temă dominantă. Autorii studiului din Australia arată că acest lucru este în concordanță cu literatura de specialitate mai largă privind desistarea care a identificat relațiile femeilor (cu copiii, părinții sau partenerii) ca pivot al procesului de desistare.

O cercetare care a urmărit să evalueze dacă desistarea ca efect al evenimentelor de viață, cum ar fi căsătoria, variază în funcție de gen și/sau un context socio-istoric în alte țări decât SUA este studiul cantitativ realizat în Olanda de Bersani, Laub și Nieuwbeerta (2009). Ei și-au propus să afle răspunsul la două întrebări de cercetare dacă efectul căsătoriei asupra comiterii de infracțiuni este diferit pentru bărbați și femei și dacă efectul căsătoriei asupra comiterii de infracțiuni diferă în contexte socio-istorice, analizând un eșantion reprezentativ format din toate persoanele condamnate în anul 1977 în Olanda. Studiul olandez a confirmat faptul că a fi căsătorit reduce comiterea de infracțiuni, iar efectul căsătoriei se menține în condițiile schimbărilor semnificative ale contextului socio-istoric, beneficiile căsătoriei fiind cele cele mai puternice pentru cei mai tineri, în grupul mai contemporan din eșantionul cercetării.

O altă cercetare care s-a aplecat asupra procesului de desistare în cazul femeilor care au săvârșit infracțiuni este studiul realizat de Jennifer Cobbina (2012: 129) în anul 2009 în Saint Louis, Missouri, care concluzionează că femeile se abțin de la comiterea de infracțiuni din unul din motivele: pentru că își doresc să rămână în contact cu copiii lor, își pierd interesul pentru comportament infracțional, se maturizează și pentru că apreciază că au atins partea de jos (o limită peste care nu vor să treacă). Pentru menținerea continuă a stării noninfracționale femeile utilizează diferite strategii: în special investiții în schimbare, prin ocuparea unui loc de muncă, schimbarea vecinătății și a rețelei sociale sau prin eliminarea pur și simplu a rețelei de egali.

Cercetarea desistării s-a îndreptat și spre aspecte particulare, exemplificativ fiind studiul întreprins de Calverley și Farrall (2012:131) în Regatul Unit al Marii Britanii care au examinat experiența abținerii de la comiterea de infracțiuni a membrilor a trei mari grupuri etnice din Regat și au urmărit evidențierea influenței practicilor culturale și comunitare mai largi. Cei doi autori (*op. cit.*: 154-155) arată că apartenența etnică influențează desistarea prin influențe structurale (familie, prieteni, grupurile de egali, ocuparea forței de muncă, capitalul social) și prin influențe culturale (religie, valori, recunoașterea). Pentru originarii din India și cei din Bangladesh, desistarea a fost caracterizată ca o experiență colectivă care implică familiile care intervin în mod activ în viața lor. În mod diferit, pentru persoanele de culoare și provenind din culturi mixte desistarea a fost un efort mai degrabă individual, personal.

Cercetătorii norvegieni Lyngstad și Skardhamar au studiat dacă mecanismele care duc la scăderea ratei infracționalității ar putea produce efecte în perioada de angajament înainte

de tranziția la căsătorie. În studiul lor au selectat bărbații care s-au căsătorit pentru prima dată între 1997 și 2001, cu vârsta cuprinsă de la 20 de ani până la vârsta de 50 de ani în anul căsătoriei și care au rezidența în Norvegia, pe parcursul întregii perioade 1992-2006, fiecare participant la studiu fiind urmărit timp de cinci ani, *atât înainte, cât și după (subl. a.)* anul căsătoriei, însumând unsprezece ani de analiză pentru fiecare persoană, Lyngstad și Skardhamar (2013: 3). Rezultatele studiului lor arată că există o puternică scădere a ratei infracționalității către anul căsătoriei, în timp ce după căsătorie rata criminalității arată o creștere mică pentru toate tipurile de infracțiuni, cu precizarea că rata infracționalității post-căsătorie este mai pronunțată în cazul infracțiunilor grave, dar în ambele situații creșterea în anii de după căsătorie situează rata infracțională la un nivel inferior celui de la începutul ferestrei de observare.

3.4. Cercetarea narativă. Criminologia narativă

O scurtă incursiune în literatura privind **cercetarea narativă** ne conduce spre o primă constatare, aceea că studiază narațiunile individuale ale unor persoane prin analiza povestirilor vieții și explorarea semnificației învățate a acestor experiențe individuale. Squire, Andrews și Tamboukou (2013: 5-6) de la Centrul de Cercetare Narativă (CNR) din cadrul Universității din East London arată că „ceea ce este împărtășit în întreaga cercetare narativă atât centrată pe eveniment, cât și pe experiență este că se presupune a fi reprezentări individuale, interne ale unor fenomene, evenimente, gânduri și sentimente, cărora narațiunea le dă *expresie* externă”. În continuare cercetătoarele disting între munca centrată pe eveniment care „presupune că aceste reprezentări interne și individuale sunt mai mult sau mai puțin constante”, în timp ce focalizarea pe experiență în cercetare subliniază faptul că „astfel de reprezentări variază în mod drastic în timp și dincolo de împrejurările în care este trăită o experiență, astfel încât un singur fenomen poate produce povești foarte diferite, chiar de la aceeași persoană”.

Cercetarea narativă este cunoscută și ca analiza narativă („narrative analysis”) la Catherine Kohler Riessman. Analiza narativă este definită de Riessman în dicționarul metodelor de cercetare socială coordonat de Jupp (2010: 43) arată că „analiza narativă în științele umane se referă la o familie de abordări a unor tipuri diverse de texte, care au în comun o formă povestită”, fie că este vorba de narațiuni preferate despre istorie construite de națiuni și guverne, fie narațiuni construite de organizații, oameni de știință, alți profesioniști, grupuri etnice / rasiale ori narațiuni ale experienței individuale.

În concluziile sale, Riessman (*ibidem*: 46) arată că: a) analiza narativă nu mai face parte doar din sfera studiului literar și a pătruns în toate științele umane și practicarea profesiilor, b) abordările narrative nu sunt adecvate pentru studii cu un număr mare de subiecți, fără nume și fără chip și c) narațiunile sunt utile în cercetare tocmai pentru că povestitorii interpretează trecutul, mai degrabă decât să îl reproducă așa cum era, astfel că analiza narativă poate crea legături între trecut, prezent și viitor, precum și legături între biografia personală și structura socială, cea personală și cea politică.

Argumentarea lui Riessman privind ieșirea analizei narrative din sfera limitată a studiului literar își găsește un suport solid în paradigma narativă sau paradigma raționalității narrative avansată de filosoful american Walter Fisher în lucrarea sa „Narațiunea ca o paradigmă a comunicării umane: Cazul argumentul moralei publice”.

Fisher (1999: 266) propune paradigma narativă ca alternativă la modelul lumii raționale, paradigma tradițională bazată pe abordarea științifică sau filosofică a cunoașterii, care presupune că oamenii sunt logici și iau decizii pe baza dovezilor și a liniilor de argumentare. Fisher (*idem*) clarifică sensul în care folosește termenul „paradigmă” arătând că se referă la paradigmă ca fiind „o reprezentare proiectată pentru a formaliza structura unei componente de experiență și pentru a direcționa înțelegerea și cercetarea spre natura și funcțiile acestei experiențe - în acest caz, experiența comunicării umane”.

Studiul desistării sau mai exact studiul narațiunilor desistării îmbracă forma unei noi paradigme de cercetare pe care Presser și Sandberg (2015: 1) o numesc **criminologie narativă** despre care spun că este „orice anchetă bazată pe vizualizarea poveștilor ca provocând, susținând sau efectuând desistarea de la o acțiune dăunătoare”, iar criminologii narativi studiază (*idem*) „modul în care narațiunile inspiră și motivează acțiunea dăunătoare, precum și modul în care acestea sunt folosite pentru a da sens acțiunilor dăunătoare”.

Presser (2013) arată că în criminologia narativă abordarea relației dintre narațiuni și infracțiune, cauza imediată a infraționalității este considerată a fi narațiunea în sine, mai mult decât evenimentele și împrejurările relatate în narațiune. Mai departe exemplifică luând în considerare relația dintre sărăcie și infraționalitate arătând că povestea de sărăcie este văzută ca influențând tiparele și traiectoriile infraționale și nu sărăcia în sine. Înțelegem din acest exemplu că punctul focal al cercetării este povestea de sărăcie, iar în înțelegerea lui Presser orice abordare care postulează narațiunile ca antecedente pentru infracțiuni și alte acțiuni prejudiciabile îndeplinește condițiile pentru criminologia narativă.

Am arătat anterior că, pe baza rezultatelor cercetării desistării, McNeill (2006: 46) a propus paradigmei desistării în managementul infractorilor, iar promovarea desistării (*ibidem*: 50) înseamnă dezvoltarea punctelor forte la nivelul persoanei și la nivelul rețelei sociale a infractorului. Preocuparea de față este focalizată asupra modului în care consilierii de probațiune în practica lor pot să restructureze relațiile lor cu infractorul și familia sa pentru co-producerea desistării.

În acest demers am adus în atenție câteva elemente ale abordării narative în terapia de familie sistemică. Abordarea narativă a fost promovată în terapia de familie sistemică între anii 1980-1990 de terapeuții Michael White din Australia și David Epston din Noua Zeelandă, după cum am observat aproximativ în aceeași perioadă de debut a cercetării narative a desistării. Elementul de noutate al terapiei narative este că situează în centrul atenției metafora narațiunilor înlocuind în bună parte metafora sistemului (familia înțeleasă ca sistem). În cadrul terapiei clienții aduc povestiri personale și povestiri sociale care controlează viața clienților – povestea dominantă, o poveste saturată de probleme. În abordarea narativă terapeutul scoate în evidență această poveste dominantă și încurajează repovestirea vieților. Metafora narativă se focalizează asupra experienței de viață a clienților și a înțeleșurilor pe care ei le dau propriei experiențe și urmărește lărgirea sferei atenției clienților „pentru a le permite să ia în considerare modalitățile alternative de a se privi pe ei înșiși și problemele lor” potrivit lui Nichols și Schwartz (2005: 374), construind astfel o poveste alternativă. Terapia este un proces de povestire sau repovestire a vieților și experiențelor clienților care are ca scop construirea unei povestiri noi care oferă mai multe opțiuni clientului.

Două elemente le rețin aici din contribuția lui White și Epston în intervenția narativă. Primul este externalizarea problemei aceasta însemnând că persoana nu este problema, problemele fiind descrise ca „niște invadatori nedorți care încearcă să domine viețile oamenilor” (*op. cit.*: 384) care sunt întotdeauna personificate sub diferite forme: vinovăția, teama, furia, ura de sine. Al doilea element este rescrierea povestirii, „re-authoring”, în măsura în care oamenii sunt actorii și autorii propriei povești a vieții în egală măsură ei pot deveni autorii unei noi povestiri de restaurare a vieții lor în liniile de viață preferate.

Această scurtă prezentare a cercetării privind narațiunile desistării și a abordării narative în terapie vine în sprijinul ideii că intervenția desfășurată de consilierul de probațiune poate consolida legăturile sociale între delincvent și familie sprijinind promovarea schimbării infractorului și narațiunile lui de desistare prin oferirea unui cadru în care

delincvenții sunt încurajați să își continue viața departe de infracțiune, alături de familie, prieteni, colegi de școală sau colegi de muncă.

3.5. Cercetări recente privind narațiunile renunțării la viața infracțională

Cercetarea renunțării la viața infracțională a evidențiat importanța narațiunilor de abținere de la viața infracțională înțelese ca narațiuni de transformare în identitatea delincvenților prin care aceștia înlocuiesc sinele vechi, infracțional, cu un sine nou, care respectă legea. Interesul cercetătorilor pentru teoria abținerii și cunoașterea narațiunilor de renunțare la viața infracțională este constant și cvasigeneralizat în ultimele decenii și am ales să menționăm trei studii realizate în spații socio-culturale și geografice diferite: Marea Britanie, Suedia și Statele Unite ale Americii.

Cercetarea realizată de profesoara Marguerite Schinkel, de la Universitatea din Glasgow, Școala de Științe Sociale și Politice, a utilizat o metodologie narativă și în perioada 2009 – 2010 a intervievat doisprezece bărbați aflați în închisori scoțiene aflați în preajma liberării condiționate și alți nouă bărbați liberați aflați în comunitate, în timp ce se aflau sub supraveghere. Scopul cercetării a urmărit să identifice dacă narațiunile de transformare a identității infracționale pot să apară în închisoare și să susțină procesul de abandonare a vieții infracționale. Schinkel identifică patru moduri de raportare la viitor a bărbaților intervievați, majoritatea acestora arătând că își doresc un viitor în care vor stopa comiterea de infracțiuni și vor obține „normalitatea” prin aceasta înțelegând a avea un loc de muncă, o casă, o mașină și o familie. În concluziile cercetării sale Schinkel arată că narațiunile de transformare prin închisoare pot susține în mică măsură procesele de renunțare la viața infracțională, problemele sociale și dificultățile la liberare precum șomajul, locuirea într-un adăpost sau cu părinții, precaritatea financiară fiind obstacole serioase în calea acestor procese, narațiunile de transformare singure neavând puterea de depășire a obstacolelor.

În studiul suedez numit „Proiectul Stockholm”, cercetătorul Christoffer Carlsson de la Departamentul de Criminologie al Universității din Stockholm a explorat în anii 2010 și 2011 procesele de schimbare în comiterea de infracțiuni printr-o anchetă calitativă, cu ajutorul conceptului de „puncte de cotitură”, utilizând interviuri povestea vieții.

Studiul a avut două grupuri de participanți. Primul grup, *Grupul Băieți*, era format din persoane născute în Stockholm între 1943 și 1951, care au participat la un studiu larg comandat de parlamentul suedez când aveau între 11 și 15 ani, la data intervieării de către Carlsson având vârsta cuprinsă între 60 și 68 de ani. Al doilea grup, *Grupul Adolescenți*, era format din persoane născute între 1969 și 1974, care în timpul adolescenței lor au fost în

evidențele oficiale pentru comiterea de infracțiuni, consum de droguri și alte probleme sociale, iar la data interviurii de către Carlsson având vârsta cuprinsă între 36 și 41 de ani. Unul dintre scopurile interviurilor lui Carlsson a fost de a explora procesele care stau la baza continuității și schimbării în comiterea de infracțiuni de-a lungul timpului, în jurul „punctelor de cotitură”, concept propus de Laub și Sampson în anul 2003.

Studiul american realizat de Wyse, Harding și Morenoff, cercetători la Institutul pentru Cercetări Sociale al Universității din Michigan, publicat în anul 2014, se bazează pe 138 de interviuri longitudinale în profunzime cu cincisprezece deținuți de sex masculin și șapte deținuți de sex feminin în Michigan, aflați în timpul lunilor finale de închisoare și în primii doi ani după eliberare. Cercetătorii au fost interesați să examineze rolul pe care îl joacă relațiile nemaritale în susținerea proceselor de renunțare la viața infracțională pornind de la constatarea că studiile anterioare s-au concentrat în mare măsură asupra rolului pozitiv al căsătoriei pentru bărbați în abținerea de la infracțiuni.

În studiul lor, Wyse, Harding și Morenoff sunt interesați de importanța unor relații mai trecătoare și fluide cum sunt relațiile romantice și legătura acestora cu procesele de abținere. Ei prezintă o tipologie pe bază empirică ce detaliază șase procese prin care relațiile romantice pot fi sprijini eforturile de încetare a activității infracționale, pe care le grupează în trei categorii: resurse materiale, legături sociale și interacțiuni și categoria dinamicilor emoționale.

Studiul realizat de Wyse, Harding și Morenoff a condus la două observații importante:

- există diferențe de gen în sprijinirea renunțării la infracțiuni în cadrul parteneriatelor romantice, bărbații au relatat mai mult confruntarea cu rolul tensiunii ca urmare a incapacității lor de a contribui financiar la parteneriatul lor, în timp ce femeile au fost mai puțin supuse monitorizării și supravegherii din partea partenerilor lor, aceasta pentru că deseori partenerii lor au fost implicați penal sau în abuzul de substanțe,
- relațiile nemaritale, chiar agitate și de scurtă durată, pot fi esențiale pentru cei care ies din penitenciar și au puține resurse sociale sau materiale, în eforturile lor de a-și continua viața departe de infracțiune.

4. Obiectivele cercetării

Așa cum am arătat anterior, **scopul cercetării** este reprezentat de oferirea unei imagini asupra posibilităților consilierilor de probațiune români de a oferi sprijin specializat pentru

sustinerea proceselor de renunțare la viața infracțională identificate la nivelul relației de cuplu a delincventului.

Obiectivele specifice propuse pentru atingerea acestui scop sunt următoarele:

O1. Identificarea „expertizei” sau, după caz, a „nevoii de expertiză” a consilierilor de probațiune de a oferi sprijin specializat la nivelul relației de cuplu

O2. Identificarea unor bune practici la nivelul serviciilor de probațiune din România referitoare la rolul relațiilor de cuplu în abandonarea vieții infracționale.

O3. Identificarea tiparelor de interacțiune în cuplu și a reacțiilor funcționale de adaptare care susțin abandonarea conduitei infracționale

5. Metodologia cercetării

Raportat la scopul prezentei cercetări aceasta este proiectată ca un studiu descriptiv calitativ realizat în două etape:

- pentru cunoașterea interacțiunilor consilierilor de probațiune din România cu diada delincvent - partener de viață ca formă de a ajuta persoanele supravegheate pentru depășirea obstacolelor desistării am utilizat tehnica chestionarului sociologic. Alegerea tehnicii chestionarului sociologic a fost determinată de anumite limitări, precum intervalul de timp avut la dispoziție și resursele financiare, astfel am optat pentru aplicarea unui chestionar consilierilor de probațiune cu experiență profesională consistentă din toate serviciile de probațiune din România, urmărind o acoperire cât mai largă la nivel național;
- pentru cunoașterea în profunzime și o înțelegere mai semnificativă a tiparelor de interacțiune în cuplu și a reacțiilor funcționale de adaptare care sprijină renunțarea la viața infracțională am ales să utilizez interviurile individuale în profunzime și prezentări ale studiului cazului construite pe baza informațiilor obținute din interviurile individuale în profunzime, observația participativă, interviuri individuale cu consilieri de probațiune și consultarea documentelor.

Designul strategiei de cercetare este fundamentat preponderent pe metoda calitativă întrucât fenomenul studiat se produce în timp, nu are un început și un sfârșit clar delimitate. Este recunoscut în literatura desistării faptul că schimbarea în comiterea de infracțiuni și desistarea sunt procese complexe, care se desfășoară în timp și într-un context specific, nefiind evenimente singulare, unice, care au loc într-un moment bine definit. Raportat la caracteristicile menționate ale proceselor de schimbare în comiterea de infracțiuni și de

desistare este mai util să studiem în profunzime biografia cazurilor de schimbare, decât să realizăm numărători, mai exact interesul nu este orientat pe *câte* persoane au ajuns în faza desistării, ci pe *cum* au parcurs procesul desistării. Astfel, explorarea acestor procese se realizează cel mai potrivit prin interviurile individuale în profunzime și observația participativă.

5.1. Metoda anchetei prin chestionar

În prima etapă a cercetării pentru a obține informațiile necesare cunoașterii interacțiunilor consilierului de probațiune cu diada supravegheat - partener de viață, a nivelului de familiarizare cu conceptul de desistare și privind disponibilitatea consilierilor de probațiune pentru lucrul cu diada supravegheat - partener de viață ca formă de a ajuta persoanele supravegheate în mod activ pentru depășirea obstacolelor desistării am optat pentru derularea unui studiu la scară mică prin realizarea unei anchete pe bază de chestionar în rândul consilierilor de probațiune cu experiență profesională consistentă din toate serviciile de probațiune din România. Alegerea tehnicii chestionarului sociologic în prima etapă a cercetării a fost determinată de anumite limitări, precum intervalul de timp avut la dispoziție și de resursele financiare, care ne-a oferit însă posibilitatea de a avea o imagine la nivel național.

Aplicarea chestionarului a fost un proces format din mai multe etape: pretestarea chestionarului, revizuirea variantei de bază a chestionarului și elaborarea formei finale a chestionarului, aplicarea propriu-zisă și colectarea chestionarelor tipărite.

În cadrul primei etape a cercetării am ales să folosim *metoda eșantionării intenționale*, ca metodă de eșantionare calitativă, non-probabilistică. Am delimitat grupul de participanți la cercetare format din consilierii de probațiune la consilierii de probațiune cu gradul profesional I ceea ce presupune o vechime în probațiune de cel puțin 6 ani, experiență profesională care implică participarea la cursuri de formare profesională continuă și, în cele mai multe dintre cazuri, promovarea unuia sau mai multor examene de promovare în grade profesionale (prin susținerea unor disertații, ceea ce implică studiu individual), pentru că am fost interesați să cunoaștem experiența lor de lucru la nivelul relației de cuplu a delincentului (exemplaritatea) în defavoarea preocupării pentru generalizarea rezultatelor (reprezentativitatea).

5.2. Metoda studiului de caz

Metoda studiului de caz („case study” în literatura anglo-saxonă) este o abordare cu un important potențial în cercetarea criminologică după cum observa Newburn (2007: 911), care enumeră o serie de exemple renumite: studiul unui singur „băiat delincvent”, *The Jack Roller*, al lui Clifford Shaw (1930), studiu unei singure persoane „Chic Conwell”, *Hoțul profesionist*, realizat de Edwin Sutherland (1937), studiul temerilor morale privind reacțiile la modă și rockeri din perioada anilor 1960 prezentat de Stan Cohen (1972/2002) ori studiul crimei organizate care a fost bazat pe studiul de caz al unui singur oraș, Seattle, al lui Bill Chambliss (1978). Metoda studiilor de caz se bazează potrivit lui Bryman *apud* Newburn (*idem*) „pe un singur caz sau un număr mic de cazuri și se caracterizează prin investigare intensivă a situației” și precizează în continuare Newburn că aceste cazuri pot fi o persoană individuală, un anumit grup de oameni, un cartier sau o comunitate, un eveniment, o zonă sau chiar o țară.

Yin (2005: 109) identifică șase surse majore de dovezi: documentele, arhivele, interviurile, observația directă, observația participativă și artefactele fizice, pentru fiecare din aceste surse de dovezi prezentând puncte forte și puncte slabe ceea ce îi permite să observe că nicio sursă de dovezi nu are un avantaj covârșitor asupra celorlalte și apreciază totodată că un bun studiu de caz folosește cât mai multe surse de dovezi posibil.

În studiul nostru am utilizat ca surse de dovezi *analiza documentelelor, interviurile în profunzime* cu membrii cuplului, *observația participativă* și *interviurile individuale* cu consilierii de probațiune manager de caz pentru a culege informațiile relevante privind unitatea de analiză selectată, care în cazul nostru o constituie cuplurile, fiind analizate și interpretate informațiile obținute despre un număr de șase cupluri, cu precizarea că nu a fost posibil să fie interviuată partenera de viață a unui respondent. Acest grup al cercetării este format din două subgrupuri, cel al persoanelor supravegheate și cel al partenerilor de cuplu a celor din primul subgrup. Datorită specificul temei abordate numai participanții din primul subgrup au fost selectați prin *metoda eșantionării intenționale*, constituirea celui de al doilea subgrup realizându-se pe baza componenței primului subgrup.

În cadrul acestei cercetări am ales să folosim *metoda eșantionării intenționale*, ca metodă de eșantionare calitativă, non-probabilistică, prin care am inclus în cercetare persoane care au corespuns criteriilor de selecție a participanților: persoana a avut o carieră penală în copilăria târzie, adolescență sau ca adult tânăr; vârsta minim 21 ani; persoana mai are cel puțin 2 ani de supraveghere; relația de cuplu are o durată de cel puțin 1 an de zile.

Criteriul de selecție al participanților din al doilea subgrup a fost formulat pe baza informațiilor din literatura criminologică privind renunțarea la comiterea de infracțiuni (Wyse, Harding și Morenoff 2014), potrivit căreia partenerul poate susține abandonarea vieții infracționale dacă la rândul său nu a comis infracțiuni și nu consumă droguri.

Analiza documentelor este întâlnită și sub denumirea de *analiză documentară* la Wharton și *documentație* la Yin. Wharton în dicționarul metodelor de cercetare socială coordonat de Jupp (*op. cit.*: 33) definește analiza documentară ca fiind „examinarea detaliată a documentelor produse prin intermediul unei game variate de practici sociale și care îmbracă o varietate de forme, de la cuvântul scris la imaginea vizuală”. El precizează că semnificația documentelor provine din circumstanțele istorice ale producerii, circulației și receptării acestora, dar și din funcțiile, interpretările, efectele și uzanțele sociale care le pot fi asociate. Wharton (*ibidem*: 33-34) clasifică documentele care pot fi examinate în trei categorii: *registru documentar privat* în care pot fi incluse jurnale, scrisori, aide-mémoires, liste de cumpărături și fotografii din viața cotidiană, *documentația publică* din care fac parte certificatele de naștere, pașapoartele, cărțile de identitate, certificatele de deces, contractele de muncă, certificate educaționale și de calificare și *documentația virtuală* incluzând website-urile personale, blog-urile administrate individual și jurnalele web.

Potrivit lui Yin (*op. cit.*: 111-112), cel mai important rol al documentelor este de a corobora dovezile provenite din alte surse, dar în același timp este necesar să fie avut în vedere faptul că documentele pot fi uneori inexacte și nu conțin adevăruri absolute.

Chelcea (2007: 508) apreciază că utilizarea documentelor în cercetarea sociologică prin care este asigurată diversificarea informațiilor impune elaborarea unei teorii a documentelor sociale și folosește terminologia „analiza documentelor sociale” (*ibidem*: 509) pe care o înțelege ca „*metodă nonreactivă* la care cercetătorul apelează după ce fenomenele sociale s-au produs, astfel că derularea lor nu a suferit nici o modificare datorată studiului, prezenței sau intervenției analistului vieții sociale”.

Alegerea **interviului în profunzime**, „in-depth interview” în literatura anglo-saxonă, ca modalitate de culegere a informațiilor este în strânsă legătură cu natura problemei de cercetare – cunoașterea aprofundată a narațiunilor desistării în relația de cuplu, în cadrul unei interacțiuni în care participanții pot să își restructureze experiența personală într-un discurs prin care încearcă să dea semnificație evenimentelor și experienței trăite. Este esențial ca această interacțiune să aibă loc într-un climat de siguranță și încredere care pot fi asigurate

prin deschidere, autenticitatea, onestitatea și integritatea cercetătorului, iar pentru susținerea interviurilor este importantă relația cercetătorului ca membru la cunoștințele și experiența trăită de participanții la interviu.

Johnson (2002: 103) menționează câteva particularități ale interviurilor în profunzime: au tendința de a avea o durată mai lungă, implică în mod obișnuit interacțiunea față-în-față între un intervievator și un interviuat și încearcă să construiască un fel de intimitate, care este comună pentru auto-dezvăluirea reciprocă. De asemenea, Johnson (*idem*) precizează că interviurile în profunzime „tind să implice o expresie mai mare a sinelui intervievatorilor decât alte tipuri de interviuri, precum și un angajament personal din partea participanților, care se întinde pe câteva sau mai multe segmente de interviu. Intervievarea în profunzime oferă avantaje mari, dar implică și unele riscuri și pericole, precum și unele considerații etice distincte”. Johnson subliniază că interviuarea în profunzime implică un anumit stil de interacțiune socială și interpersonală, ca formă socială de interacțiune se aseamănă cu formele de a vorbi care se găsesc între prieteni apropiați și diferă de tipurile de interacțiuni din alte situații de viață.

Observația participativă este definită de Coffey în dicționarul metodelor de cercetare socială coordonat de Jupp (*op. cit.*: 299) ca „metodă calitativă de investigație socială, în care cercetătorul participă la viața cotidiană a cadrului social studiat și își notează experiențele și observațiile”, fiind adesea folosită în conjuncție cu interviul calitativ, dar în această situație poate dificil de luat notițe, astfel că în anumite situații observarea participativă se bazează pe memoria funcțională a cercetătorului.

Un avantaj al observației participative realizată în conjuncție cu interviurile individuale în profunzime este faptul că ridică puține probleme etice privind consimțământul în cunoștință de cauză al participanților și modalitățile în care vor fi folosite datele obținute, participanții luând parte la interviurile înregistrate audio în baza consimțământului informat scris.

Interviul individual cu consilierii de probațiune manager de caz a constituit a patra sursă de dovezi pentru realizarea studiilor de caz. Potrivit lui Yin (*op. cit.*: 114) interviurile sunt „surse esențiale de informații și pentru cercetarea cazurilor”, situație în care „interviurile vor apărea sub forma unei conversații ghidate, mai curând decât sub forma unor întrebări structurate”. Același autor atrage atenția în continuare că în derularea interviurilor pentru realizarea studiilor de caz trebuie să fim preocupați în același timp atât de satisfacerea

nevoii de obținere a informațiilor, cât și de relaționarea cu persoana interviuată prin adresarea unor întrebări „prietenoase” și „neamenințătoare”, după cum le numește, urmărind deplasarea de la rolul de respondent al interviuatului la rolul de „informator”.

Dintre cele trei forme ale interviului utilizat ca sursă de informații pentru realizarea studiilor de caz menționate de Yin, deschis, focalizat și de tip sondaj, am optat pentru utilizarea interviului de natură deschisă, de tip narativ, în care am avut posibilitatea de a întreba respondenții-cheie „atât despre desfășurarea evenimentelor, cât și despre propriile lor păreri în această privință”, Yin (*op. cit.*: 115).

6. Concluziile cercetării

6.1. Rezultate obținute în urma aplicării chestionarelor în rândul consilierilor de probațiune

Prima constatare a primei etape a cercetării noastre calitative arată că aproape în totalitate consilierii de probațiune care au răspuns la chestionarul aplicat (au existat trei răspunsuri negative) au raportat faptul că în activitatea de supraveghere derulează întrevederi cu partenerul de viață al persoanei supravegheate și au văzut aceasta ca având relevanță în practica lor.

A doua constatare arată că cei mai mulți dintre consilierii de probațiune care au răspuns la chestionarul aplicat afirmă că sunt familiarizați cu conceptul desistării, iar sursele de informare menționate sunt pregătirea universitară și postuniversitară, studiul individual al literaturii de specialitate și participarea la formarea profesională continuă în cadrul sistemului de probațiune. Totuși, șaisprezece consilieri de probațiune respondenți nu au auzit de conceptul de „desistare” și a fost înregistrat un non-răspuns.

A treia constatare este că lucrul la nivelul relației de cuplu se situează pe ultima treaptă a modalităților utilizate de consilierii de probațiune în sprijinirea desistării, împreună cu orientarea persoanelor supravegheate către serviciile de asistență socială.

Conceptul desistării nu este străin consilierilor de probațiune, totuși nu au o reprezentare clară a proceselor desistării. În urma analizei datelor obținute am constatat existența unui nivel de familiarizare al consilierilor de probațiune din România cu conceptul de desistare, cu precizarea că nivelul de familiarizare identificat este format de o arie largă de situații: consilieri care nu au auzit de conceptul de desistare, unii care realizează o descriere ambiguă, iar alții care pot face o identificare corectă a elementelor desistării. Astfel, este

necesar ca rezultatele cercetării desistării să fie valorificate în planificarea formării profesionale continue a consilierilor de probațiune pe viitor cu o arie de intervenții mai cuprinzătoare.

Lucrul la nivelul relației de cuplu este foarte slab reprezentat în cadrul formelor de asistare derulate de participanții la această etapă a cercetării. Totuși, această formă de asistare a fost utilizată în mod izolat, iar cunoașterea și împărtășirea acestei experiențe de lucru a practicienilor noștri vine în sprijinul ideii că promovarea schimbării persoanei supravegheate prin consolidarea legăturilor sociale între aceasta și partener/familie este o formă a practicii consilierului de probațiune.

Rezultatele prezentei cercetări ne oferă mai multă speranță pentru sprijinirea desistării în intervențiile consilierilor de probațiune din România în viitor, comparativ cu rezultatele studiului pe scară mică efectuat în Franța, Herzog-Evans (*op. cit.*: 32), care a stabilit că „**niciunul dintre intervievații practicieni nu a auzit vreodată de conceptul de desistare, nici nu a avut acces la literatura desistării**” (subl. a.) și aproape niciodată nu au ajutat în mod activ în procesul desistării.

Cercetarea de față arată că practicienii români interacționează în mod consistent cu partenerul de viață și, în general, cu familia persoanei supravegheate, și apreciază aceste interacțiuni ca fiind valoroase pentru cunoașterea mai cuprinzătoare a persoanei supravegheate și a mediului ei de viață proxim, recunoscând totodată rolul esențial al suportului din partea partenerului/familiei.

6.2. Concluziile studiilor de caz privind rolul relației de cuplu asupra renunțării la viața infracțională

Există asemănări și deosebiri în biografia celor șase bărbați prezentați în aceste studii de caz, în ceea ce privește cariera lor infracțională, la fel cum există asemănări și deosebiri în tipul relației lor de cuplu și elementele relației de cuplu care susțin renunțarea la comiterea de infracțiuni.

Relație de cuplu Lori-Leo are o durată de trei ani. Pentru partenerii acestui cuplu dimensiunea suportului material este slab conturată, dimensiunea supravegheții între parteneri constituie o sursă de tensiune, iar în ceea ce privește legătura emoțională dintre parteneri aceștia exprimă o nepotrivire în așteptările reciproce. În această relație, cu toate că este prima de cuplu căsătorit din viața sa, Leo pare să nu trăiască cu adevărat bunăstarea

emoțională. Deși Leo a încercat prin asumarea rolului de bărbat căsătorit să producă o schimbare în viața sa care în cele din urmă să îl sprijine în îndepărtarea de viața infracțională, în acest parcurs de „bărbat la casa lui”, având o soție investită cu rolul de *aliat*, el a înregistrat numai temporar în această etapă a vieții asumarea identității de persoană schimbată, fiind singurul bărbat din studiu despre care am avut informații certe privind revidiva infracțională.

Relația de cuplu Laura-Mirel are o durată de un an de zile, fiind cea mai scurtă relație dintre cele șase analizate în acest studiu. Mirel a ajuns într-un moment al existenței sale în care a făcut o schimbare cognitivă odată cu ultima liberare din penitenciar cu referire la calitatea scăzută a vieții trăite dincolo de gratii, prin aceasta înțelegând că nu mai merită să comită infracțiuni. El este centrat acum pe a trăi o viață liniștită și își asumă o identitate nouă, de bărbat familist în relația cu Laura, cei doi copii ai Laurei locuind cu cuplul. Relația de cuplu Laura-Mirel este o relație pe picior de egalitate, construită pe principiul reciprocității. Laura își exprimă speranța că implicarea și satisfacția partenerului în viața de familie va aduce pe termen lung și fără eforturi suplimentare îndepărtarea lui Mirel de comiterea de infracțiuni prin aceasta Laura jucând în această etapă a relației rolul de *aliat* în asumarea de către partener a identității de persoană schimbată, semnificația relației în termen de bunuri fiind exprimată în principal prin încredere și solidaritate. Partenerii acestui cuplu privesc suportul emoțional al relației ca fiind cel mai important pentru viața lor, dimensiunea supravegherii între parteneri fiind cvasiabsentă, iar dimensiunea suportului material fiind valoroasă prin antrenarea într-un proiect comun al celor doi parteneri.

Relația de cuplu Carmen-Vali are o durată de aproximativ cincisprezece ani de zile, care a început la câțiva ani după experiența de detenție a lui Vali. Carmen a fost partenera de care avea nevoie Vali pentru a merge mai departe în viață și a se menține departe de comiterea de infracțiuni. Relația lor a fost un vehicul prin care Vali a realizat și a susținut identități alternative, precum cea de partener, de bărbat aducător de venituri, care au blocat consolidarea identității infracționale, iar din această perspectivă putem aprecia că partenera joacă rolul *tovarășului de drum* în călătoria pe calea vieții, semnificația relației în termen de bunuri fiind exprimată prin dragoste, încredere, loialitate și solidaritate. Faptul că cei doi parteneri s-au sprijinit reciproc a contribuit cu succes la bunăstarea materială a cuplului subliniind rolul suportului material: au luat decizia de a pleca împreună la muncă în străinătate (au lucrat în Italia și Spania, în această ultimă țară aflându-se și în prezent), au pus umărul împreună, au fost împreună la bine și la greu, cu banii câștigați și-au cumpărat o

locuință în România. De asemenea, dimensiunea supravegherii între parteneri este prezentă prin participare la luarea deciziilor cu privire la modurile acționale ale lui Vali în legătură cu persoane sau comportamente care pot constitui potențiale surse de risc infracțional. Cu toate că Vali și Carmen nu și-au oficializat relația și nu au copii, atașamentele reciproce au constituit piatra de temelie pentru bunăstarea emoțională a cuplului și au acoperit nevoia de afecțiune a lui Vali.

Relație de cuplu Teo-Alex însumează unsprezece ani, fiind prima relație de cuplu din viața lui Alex. Eforturile lui Alex pentru a abandona viața infracțională sunt strâns legate de relația cu partenera sa, iar el îi este recunoscător acesteia pentru tot ceea ce ea îi oferă și vrea să nu piardă sprijinul acesteia, semnificația relației în termen de bunuri fiind exprimată cel mai pregnant prin dragoste și loialitate. Din această perspectivă putem aprecia că partenera joacă rolul de *salvator* al partenerului: îl susține în mod constant prin atragerea lui în roluri și situații de viață convenționale și totodată manifestă temerea că în absența sa, Alex ar aluneca cu mare ușurință spre vechile relații și comportamente problematice (alcoolul). În acest cuplu partenera acționează în mod constant pentru blocarea oportunităților penale din viața partenerului, la nivelul tuturor celor trei dimensiuni urmărite în analiza cuplurilor, prin sprijin material, supraveghere și susținere emoțională, iar partenerul și-a modificat comportamentul pentru a se alinia așteptărilor partenerei.

Relație de cuplu Iulia-Adiță acoperă douăzeci de ani din viața celor doi parteneri, fiind cea mai lungă relație dintre cele șase analizate în acest studiu. Relația a debutat la o vârstă tânără a celor doi, cu o perioadă relativ scurtă de uniune consensuală, timp în care s-a născut copilul cuplului (moment în care Adiță se afla în detenție), ulterior cei doi părinți s-au căsătorit. În mod decisiv, relația lui Adiță cu Iulia l-a motivat după liberare să se îndepărteze de anturaj și să desfășoare activități lucrative, o perioadă fără forme legale, apoi, în mod constant de-a lungul a mai bine zece ani de zile, până în prezent, ca angajat cu contract de muncă, aspecte care au atras un stil de viață lipsit de infracțiuni. De departe, pentru Adiță semnificația relației în termen de bunuri este exprimată în primul rând prin dragoste, el a fost și este îndrăgostit de soția sa, fiul lor fiind încununarea iubirii lor, celelalte bunuri relaționale, încredere, loialitate și solidaritate fiind derivate din dragostea lor, ceea ce reprezintă rolul de *partener intim* al soției. Relația intimă a exercitat probabil cea mai mare influență asupra lui Adiță, astfel că el s-a conformat așteptărilor convenționale ale soției sale pentru a nu pune în pericol relația.

Relație de cuplu Mara-Marian are o durată de cinci ani, această relație având numeroase similarități cu cea anterior prezentată la nivel de formă, dar și în ceea ce privește esența sa. Relația a început la o vârstă tânără a celor doi, cu o perioadă de uniune consensuală, timp în care s-a născut copilul cuplului, apoi cei doi părinți s-au căsătorit. Mara și Marian își oferă sprijin emoțional, se simt fericiți și împliniți, aspecte care îi fac să simtă că progresează și să privească cu speranță spre viitorul lor, semnificația relației în termen de bunuri fiind exprimată prin dragoste, încredere, recunoștință și solidaritate, ceea ce reprezintă rolul de *partener intim* al soției și în acest cuplu. Abordarea unui stil de viață cu o parteneră convențională alături de care petrece mult timp în calitatea lui de tânăr soț și părinte are o importanță covârșitoare pentru Marian, îl ajută să consolideze sinele non-infracțional și totodată îi confirmă constant și consistent această identitate. Acest studiu calitativ la scară mică a urmărit obținerea de informații utile pentru înțelegerea schimbărilor în comiterea de infracțiuni în cele șase cupluri prezentate. Fiecare studiu de caz este captivant în ceea ce privește contribuția partenerului la susținerea proceselor de schimbare în comiterea de infracțiuni care ne-a dus la conturarea unei tipologii a rolului partenerelor de cuplu în care regăsim patru tipuri: *aliatul*, *tovarășul de drum*, *salvatorul* și *partenerul intim*.

Relația de cuplu ca tip de relație socială, chiar dacă în moduri și prin procese cu rol și gradualitate diferite, îi motivează pe fiecare din cei șase bărbați să se comporte într-un mod așteptat de parteneră, acest mod specific de a se comporta nefiind posibil dacă nu s-ar fi aflat în acest raport social. Pentru fiecare din cei șase bărbați relația de cuplu a fost un prilej de a dezvolta relații interpersonale convenționale ca alternativă la vechile relații și preocupări, iar ei au fost în măsură să aprecieze că beneficiile și avantajele relației sunt mai mari decât inconvenițele vieții infracționale.

Conținutul tezei de doctorat accentuează ideea că supravegherea și controlul social informal asigurat în relația de cuplu, relație care este în același timp și sursă de sprijin emoțional și material, au un rol covârșitor în construirea, consolidarea și menținerea sinelui non-infracțional al persoanei supravegheate care depășește, probabil, supravegherea și controlul social formal exercitat de consilierul de probațiune. Aceasta pentru că în viața trăită a persoanei supravegheate controlul social formal se realizează efectiv în mici unități de timp cum sunt întâlnirile de supraveghere la sediul serviciului de probațiune cu o durată medie de jumătate de oră, vizite și verificări efectuate de consilierul de probațiune, participări ale

persoanei supravegheate la programe de consiliere individuală cu o durată medie de o oră sau programe de consiliere de grup cu o durată medie de două ore.

De asemenea, este necesar să fie precizat faptul că participarea la programe de consiliere bazate pe teoria cognitiv-comportamentală constituie într-o mai mică măsură o formă de sprijinire a proceselor de transformare a identității infracționale în identități alternative, non-infracționale, aceste programe urmărind în mod ținut reducerea riscului de reiterare a conduitei infracționale prin tehnici și exerciții specifice, fiind o altă direcție prin care se poate realiza îndepărtarea de viața infracțională.

7. Propuneri

Rezultatele obținute prin studiul de față rolul subliniază rolul cercetării științifice ca element de bază în elaborarea politicilor și strategiilor de dezvoltare a instituției probațiunii atât prin valorificarea rezultatelor cercetării la nivel internațional, cât și a cercetărilor la nivel național. Rezultatele cercetării științifice sunt cele care permit definirea și redefinirea misiunii și viziunii unei organizații care urmărește îndeplinirea cu succes a scopului și obiectivelor pentru care a fost înființată.

Rezultatele obținute prin studiul de față generează preocuparea pentru a identifica potențiale soluții pentru remedierea lacunelor identificate în practică și pentru adaptarea practicii la așteptările și interesele actorilor sociali implicați în procesele de renunțare la viața infracțională (infractori, parteneri de viață, familii, consilieri de probațiune, publicul larg și societatea în ansamblul ei). Rezultatele și propunerile acestui studiu urmează a fi înaintate structurii centrale a sistemului de probațiune cu speranța că vor avea impactul așteptat asupra strategiei de perfecționare a personalului și a direcționării practicii spre lucrul cu infractorii, partenerii de viață și familiile acestora.

Propunerile generate de rezultatele acestui studiu fac trimitere la:

- necesitatea preluării în viitor în formarea profesională (inițială și continuă) a consilierilor de probațiune a cunoștințelor din literatura desistării;
- elaborarea și acreditarea unui program pentru dezvoltarea relației de cuplu și includerea acestuia în oferta programului anual de formare profesională continuă al Direcției Naționale de Probațiune;
- luarea unei decizii de către administrația centrală care să urmărească orientarea practicii și spre lucrul cu cuplul/familia, arie puțin acoperită în practica din prezent;

- elaborarea și implementarea unei strategii de reabilitare socială a persoanelor supravegheate în care să fie valorificată relația de cuplu ca resursă în procesele de renunțare la viața infracțională;
- alocarea de resurse substanțiale în activitatea de cercetare cu implicarea profesioniștilor din sistemul de probațiune.

8. Limitele cercetării

Există câteva limitări ale acestei cercetări. O astfel de limitare o constituie faptul că acest studiu calitativ a fost desfășurat la scară mică, ca urmare a resurselor limitate ale unui singur cercetător, prin realizarea unei anchete pe bază de chestionar în rândul consilierilor de probațiune și prezentarea a șase studii de caz realizate pe baza informațiilor obținute din interviuri în profunzime cu șase bărbați aflați într-o perioadă a vieții lor liberă de infracțiuni și cu partenera de viață a cinci dintre aceștia, precum și din patru interviuri cu consilieri de probațiune.

Prezenta cercetare trebuie să fie văzută numai ca un prim pas în descrierea modului de sprijinire a renunțării la comiterea de infracțiuni în cadrul relației de cuplu a infractorilor români, iar completarea cu noi date obținute prin derularea altor interviuri în profunzime poate să ofere noi informații valoroase privind procesele și modul în care în relația de cuplu sunt mobilizate diferite resurse pentru a permite aceluși membru al cuplului care a comis infracțiuni să își asume noua identitate de persoană schimbată și să îi fie recunoscută această schimbare. De asemenea, ancheta pe bază de chestionar în rândul consilierilor de probațiune a deschis o fereastră mică asupra sprijinului specializat oferit de consilierii de probațiune români pentru susținerea proceselor de renunțare la viața infracțională, obținerea de informații mai detaliate în această direcție fiind posibil prin derularea de interviuri narative cu consilierii de probațiune care presupun generarea de „povestiri” detaliate din propria experiență profesională, așa cum am avut posibilitatea să observ în cele patru interviuri cu consilieri de probațiune utilizate ca sursă de informație pentru realizarea studiilor de caz.

O altă limitare este faptul că rezultatele cercetării calitative nu pot fi generalizate.

Analiza calitativă a fost focalizată asupra dezvoltării în profunzime și a îmbunătățirii înțelegerii experienței trăite de bărbații din cele șase cupluri în eforturile lor de a se menține departe de infracțiuni, dar în egală măsură s-a concentrat pe narațiunea femeilor din patru cupluri, pe cum relatează aceste „voci”, mai puțin auzite în cercetările de până în prezent pe

această temă, semnificația evenimentelor și a experienței trăite alături de un partener care își construiește o identitate non-infracțională.

9. Direcții viitoare de cercetare

Pe parcursul cercetării au apărut noi întrebări privind fenomenul renunțării la viața infracțională și rolul relației de cuplu în susținerea proceselor de încetare a comiterii de infracțiuni, întrebări care constituie pentru autorul acestei lucrări punctul de plecare pentru a completa prezentul studiu intensiv cu număr mic de cazuri cu un studiu longitudinal al acestor cupluri.

Alte întrebări pot suscita interesul altor cercetători pentru noi demersuri științifice care vor permite extinderea studiului problematicii renunțării la viața infracțională și rolului relației de cuplu în susținerea proceselor de încetare a comiterii de infracțiuni având ca temă de cercetare narațiunile de construire a identității non-infracționale în cadrul cuplului: în cazul infractorilor femei, în situația persoanelor care au comis infracțiuni de o gravitate sporită, în cazul celor care trăiesc în mediul rural și în situația persoanelor care cresc unul sau mai mulți copii.

De asemenea, o nouă direcție de cercetare face trimitere la studierea narațiunilor de construire a identității profesionale a consilierilor de probațiune, prin examinarea rolului profesional de „supraveghetor” versus rolul profesional de agent de sprijin al persoanei supravegheate.

10. Bibliografie și webografie

Bibliografie

- Calverley, A. et Farrall, S. (2012). “Individu, famille et communauté: des sorties «ethnoculturelles» de la délinquance?”. In Mohammed, M. (sous la dir. de), *Les sorties de délinquance. Théories, méthodes, enquêtes*. Paris: La Découverte.
- Chelcea, S. (2007). *Metodologia cercetării sociologice*. Ediția a treia. București: Editura Economică
- Cobbina, J.E. (2012). „Femmes et sorties de la délinquance”. In Mohammed M. (sous la dir. de), *Les sorties de délinquance. Théories, méthodes, enquêtes*. Paris: La Découverte.
- Coffey, A. (2010) în *Dicționar al metodelor de cercetare socială*, Jupp, V. (coord.), 2010. Iași: Polirom.
- Fisher, W.R. (1999). „Narration as a human communication paradigm: The case of public moral argument”. In *Contemporary rhetorical theory: a reader*, Lucaites, J. L., Condit, C. M. and Caudill, S. (eds.), 1999. New York: The Guilford Press.
- Johnson, J.M. (2002). „In-depth interviewing”. In *Handbook of Interview Research Context and Method Contents*, Gubrium, J.F. and Holstein, J.A. (eds.), 2002. London: Sage Publications
- Kazemian, L. (2015). *Straight Lives: The Balance between Human Dignity, Public Safety, and Desistance from Crime*. New York, NY: Research & Evaluation Center, John Jay College of Criminal Justice, City University of New York.
- Maruna, S., Immarigeon, R. and LeBel, T.P. (2008). „Ex-offender reintegration: theory and practice”. In *After Crime and Punishment*, Maruna, S. and Immarigeon, R. (eds.). Cullompton UK: Willan Publishing.
- McNeill, F. (2016, March). Probation, Rehabilitation and Society. *The 5th International Conference Multidisciplinary Perspectives in the Quasi-Coercive Treatment of Offenders – Probation as a field of study and research: From person to society*, West University of Timisoara, Timisoara, Romania.
- Newburn, T. (2007). *Criminology*. Cullompton, Devon UK: Willan Publishing.
- Nichols, M. P. and Schwartz, R. C. (2004). *Terapia de familie: concepte și metode*. Ediția a VI-a. Ediția în română publicată de Asociația de Terapie Familială, 2005.

- Presser, L. and Sandberg, S. (2015). „What Is the Story?” In *Narrative Criminology: understanding stories of crime*, Presser, L. and Sandberg, S. (eds.), 2015. New York: New York University Press
- Riessman, C.K. (2010) în *Dicționar al metodelor de cercetare socială*, Jupp, V. (coord.), 2010. Iași: Polirom.
- Squire, C, Andrews, M. and Tamboukou, M. (2013). „What is narrative research?”. In *Doing Narrative Research*. Second Edition. Squire, C, Andrews, M. and Tamboukou, M. (eds.). 2013. London: SAGE Publications.
- Weaver, B. and McNeill, F. (2007). „Desistance” in *Dictionary of Probation and Offender Management* edited by Rob Canton and David Hancock. Cullompton UK: Willan Publishing.
- Weaver, B. (2014). „Co-producing Desistance: Who Works to Support Desistance?”. In *Understanding Penal Practice*” edited by Ioan Durnescu and Fergus McNeill. Routledge Frontiers of Criminal Justice. Routledge, Abingdon.
- Wharton, C. (2010) în *Dicționar al metodelor de cercetare socială*, Jupp, V. (coord.), 2010. Iași: Polirom.
- Yin, R. K. (2005). *Studiul de caz: designul, analiza și colectarea datelor*. Iași: Polirom.

*** Recomandarea CM/Rec(2010)1 privind regulile europene în domeniul probațiunii.

Webografie

- Bersani, B. E., Laub, J. H. and Nieuwbeerta, P. (2009). *Marriage and Desistance from Crime in the Netherlands: Do Gender and Socio-Historical Context Matter?* Journal of Quantitative Criminology 2009 25 (1) pp. 3-24. Accesibil la adresa: <http://link.springer.com/article/10.1007/s10940-008-9056-4#/page-1> (consultat la 19.05.2015).
- Carlsson, C. (2012). *Using „turning points” to understand processes of change in offending*. British Journal of Criminology Volume: 52 January 2012 pp. 1-16. Accesibil la adresa: http://www.antonioacasella.eu/.../Carlsson_turning_poi (consultat la 07.07.2015).
- Cid, J. and Martí, J (2012). „Turning points and returning points. Understanding the role of family ties in the process of desistance”. *European Journal of Criminologie*, 9

- (6): 603-620, 2012, Sage Publications Ltd. Accesibil la adresa: <http://dx.doi.org/10.1177/1477370812453102> (consultat la 19.05.2015).
- Devers, L. (2011). *Research Summary: Desistance and Developmental Life Course Theories*. Accesibil la adresa: <https://www.bja.gov/.../Desistance...Summary.pdf> (consultat la 28.08.2014).
 - Eisenhardt, K. M. (1989). „Building theories from case study research”. In *The Academy of Management Review*, Vol. 14, No. 4 (Oct., 1989), pp. 532-550. Accesibil la adresa: <https://www.business.illinois.edu/.../Eisenhardt1989.pdf> (consultat la data de 19.02.2017).
 - Herzog-Evans, M. (2011). „Desisting in France: What probation officers know and do. A first approach”. *European Journal of Probation*, University of Bucharest. Vol. 3, No. 2, pp. 29 – 46. Accesibil la adresa: http://www.ejprob.ro//Desisting_in_France.pdf (consultat la data de 12.06.2015).
 - Horney, J., Osgood, D. W., and Marshall, I. H. (1995). „Criminal careers in the short-term: Intra-individual variability in crime and its relation to local life circumstances”. *American Sociological Review* 60: pp. 655-673. Accesibil la adresa: psych.umass.edu/.../79/Horney_et_al_1995.pdf (consultat la 28.08.2014).
 - Laub, J. H., Nagin, D. S., and Sampson, R. J. (1998). „Trajectories of change in criminal offending: Good marriages and the desistance process”. *American Sociological Review* 63: pp. 225-238. Accesibil la adresa: scholar.harvard.edu/.../asr_trajectories.pdf (consultat la 20.08.2014).
 - Lyngstad, T. H. and Skardhamar, T. (2013). *Changes in Criminal Offending Around the Time of Marriage*. *Journal of Research in Crime and Delinquency (JRCD)*, November 2013; vol. 50, 4: pp. 608-615. Accesibil la adresa: <https://www.researchgate.net/publication/258155394> (consultat la 07.03.2016).
 - McIvor, G., Trotter, C. and Sheehan, R (2009). „Women, resettlement and desistance”. *Probation Journal* December 2009 vol. 56 no. 4, pp. 347-361. Accesibil la adresa: <http://www.storre.stir.ac.uk/bitstream/...storre.pdf> (consultat la 09.12.2014).
 - McNeill, F. (2006). „A desistance paradigm for offender management”. *Criminology and Criminal Justice*, 6 (1): 39-62. Accesibil la adresa: http://www.sccjr.ac.uk/...Paradigm_for_Offender_Management.pdf (consultat la 26.03.2016).

- McNeill, F. *et. al.* (2015). „Discovering desistance: Reconfiguring criminal justice?” *The New Zealand Corrections Journal*. Volume 3 Issue 1: April 2015. Accesibil la adresa: http://www.corrections.govt.nz/resources/research_and_statistics (consultat la 07.03.2016).
- Nugent, B. and Schinkel, M. (2016). „The pains of desistance”. *Criminology and Criminal Justice*, 2016; I 17. Accesibil la adresa: <http://crj.sagepub.com//2016...pdf> (consultat la 08.06.2016).
- Presser, L. (2013). *Narrative Criminology*. Accesibil la adresa: <https://www.oxfordbibliographies.com> (consultat la data de 17.10.2015).
- Purvis, M., Ward, T., and Willis, G. (2011). The Good Lives Model in Practice: Offence Pathways and Case Management. *European Journal of Probation*, University of Bucharest Vol. 3, no. 2, pp. 4-28. Accesibil la adresa: <http://dro.deakin.edu.au/eserv/DU:30034201/...pdf> (consultat la data de 12.06.2015).
- *Raport de activitate 2015 Direcția Națională de Probațiune*. Accesibil la adresa: <http://www.just.ro/directia-nationala-de-probatiune>.
- Schinkel, M. (2015). „Hook for change or shaky peg? Imprisonment, narratives and desistance”. In *European Journal of Probation* April 2015, Vol. 7 (1) pp. 5-20. Accesibil la adresa: <http://ejp.sagepub.com/content/7/1/5.full.pdf>.
- Wyse, J.J.B., Harding, D.J. and Morenoff, J.D. (2014). „Romantic Relationships and Criminal Desistance: Pathways and Processes”. In *Sociological Forum Volume 29*, Issue 2, pages 365–385, June 2014. Accesibil la adresa: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/.../> (consultat la 10.03.2016).

11. Anexe

Anexa 1. Publicații

1. Todiriță, Constantin, 2018, „Building narratives in the couple relationship for giving up criminal life - a case study” în *MEDIATING GLOBALIZATION: Identities in Dialogue*, Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda, Cornel Sigmirean (Editors). Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2018, pp. 418 – 425, **ISBN 978-606-93692-8-9**.

2. Todiriță, Constantin, 2016, „Narrative perspectives in the field of probation”, The Proceedings of *THE FIFTH INTERNATIONAL CONFERENCE MULTIDISCIPLINARY PERSPECTIVES IN THE QUASI-COERCIVE TREATMENT OF OFFENDERS, Probation as a field of study and research: From person to society*. Editor: Mihaela Tomiță. Published by: Filodiritto Editore, Bologna, Italia, 2016, pp. 238 – 242, **ISBN 978-88-95922-68-3**.

3. Todiriță, Constantin, 2016, „Working at couple relationship level in the practice of Romanian probation counsellors” în *CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication*, Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors). Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016, pp. 361 – 371, **ISBN 978-606-8624-17-4**.

Anexa 2. Participări la conferințe

1. Conferința Națională „Asistența Socială pentru Comunități Susținabile”, eveniment dedicat Zilei Mondiale a Asistenței Sociale, organizată de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice Departamentul de Sociologie și Asistență Socială, 31 martie 2017, Iași, România.
2. Conferința Științifică Internațională „Communication, Context, Interdisciplinarity”, Ediția a patra, organizată de Institutul pentru Cercetări Multiculturale ALPHA, Universitatea “Petru Maior” din Tîrgu Mureș și Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” al Academiei Române din Tîrgu-Mureș, 20-21 octombrie 2016, Tîrgu Mureș, România.
3. Conferința Internațională „MULTIDISCIPLINARY PERSPECTIVES IN THE QUASI-COERCIVE TREATMENT OF OFFENDERS – Probation as a field of study and research: From person to society”, organizată de Universitatea de Vest din Timișoara, 31 martie – 01 aprilie 2016, Timișoara, România.